

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเทพมงคลรังษี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี" ผู้วิจัยทำการประมวลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
- ๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับบทบาท จากนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ พบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทบาท มีความสำคัญเพราะว่ามนุษย์ทุกคนมีสถานภาพติดตัวที่แตกต่างกันมาตั้งแต่เกิดไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ตามความแตกต่างของครอบครัวที่ได้กำหนด จากนั้นบุคคลก็อาศัยสถานภาพที่ตนได้รับ ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รวมทั้งแสวงหาสถานภาพใหม่ให้กับตนเองไปตามบรรทัดฐานที่สังคมได้กำหนด สังคมจึงเป็นเสมือนที่รวมของสถานภาพของบุคคล และการที่บุคคลในสังคมมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ ก็เป็นเรื่องของสถานภาพเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น พระสงฆ์ออกไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน แม้ท่านจะไม่มีใครรู้จักใครสักคน แต่ก็สามารถรับอาหารบิณฑบาตได้ ทั้งนี้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามสถานภาพและบรรทัดฐานที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ สถานภาพจึงเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลว่าจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในสังคมอย่างไรนั้นเป็นเสมือนกุญแจที่จะไขเราให้เข้าใจถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม ส่วนบทบาทของบุคคลนั้นจะเป็นตัวสะท้อนให้เราเข้าใจถึงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

คำว่า บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่บทบาทของครูหรืออีกนัยหนึ่งคือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาท^๑ ซึ่งพฤติกรรมที่เห็นได้เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^๒ ซึ่งโดยความเป็นจริง บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพอย่างใดแล้ว บุคคลที่อยู่ในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้^๓ หรือเป็นการประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคม ประเด็นความหมายที่กล่าวมาให้ความสำคัญกับบทบาทในฐานะแบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคม และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่า หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของบุคคลผู้มีสถานภาพทางสังคมที่ได้รับมาแสดงออก^๔ หรือการประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ก็จะต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^๕ จากความหมายดังกล่าวข้างต้นช่วยเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือกับความหมายที่ว่า บทบาทเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ สัมพันธภาพระหว่างบทบาทหน้าที่กับความรับผิดชอบ และการที่บุคคลจะดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด จะต้องมียุทธศาสตร์หน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งเสมอ บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งและผู้เกี่ยวข้อง^๖

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกหรือลงมือปฏิบัติตามสิทธิสถานภาพและตำแหน่งที่ตนที่ดำรงอยู่ในขณะนั้นๆตามที่สังคมกำหนดและความคาดหวังของผู้อื่นซึ่งเป็นกลไกในการปะทะสังสรรค์และสร้างความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคมเป็นการกระทำตามหน้าที่ตาม

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๒จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗.

^๓สุชา จันทรเฒ, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘.

^๔Berkowitz Leonard, **Social Psychology**, (Illinois : Scott Foresma, 1972), p. 20.

^๕สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^๖K, David, **Human Relation at Work**, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1962), p 45.

หน้าที่ที่กำหนดไว้เช่นบทบาทของพ่อแม่บทบาทของครูดังนั้นการแสดงบทบาทของบุคคลต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เช่น สถานภาพตำแหน่งทางสังคมความรู้ความสามารถความเชื่ออุปนิสัยทัศนคติ

จากความหมายของบทบาทที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเทพมงคลรังษี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความหมายของบทบาท

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๖๐๒)	การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้
จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, (๒๕๔๐, หน้า ๓๗)	พฤติกรรมเห็นจากการกระทำ
Berkowitz Leonard, (1972, p. 20)	พฤติกรรมที่คาดหวัง
สุชา จันทร์เอม, (๒๕๔๔, หน้า ๒๘)	ปฏิบัติตามหน้าที่ตามสังคมกำหนด
สงวน สุทธิเลิศอรุณ, (๒๕๔๗, หน้า ๖๘)	๑) ประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ ๒) เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม
K, David, (1962, p 45)	๑) พฤติกรรมที่คาดหวัง ๒) บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบแนวคิดแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มूलเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ โดยบทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น บทบาทตามอุดมคติ (Ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติ และเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ซึ่งในการบริหารงานของผู้บริหารยุคใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ การทำให้องค์กรประสบความสำเร็จผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาท ดังนี้

๑) การเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ล้ำสมัยและไม่ถูกต้อง โดยผู้บริหารจะต้องมีความมั่นคงเข้มแข็ง

๒) การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial) หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ลงทุน มีความคิดสร้างสรรค์ และมีปฏิภาณไหวพริบดี

๓) การเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Councilor) หมายถึงผู้บริหารจะต้องเน้นและให้ความสำคัญแก่บุคคลและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากบุคลากร^๗

ซึ่งโดยความเป็นจริง บทบาท เป็นหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ให้คนที่อยู่ร่วมกัน สามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพ และแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครูอาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น ทั้งสองแนวคิดให้ความสำคัญกับบทบาทในฐานะ การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ลักษณะบทบาทของคนในสังคมได้ถูกแบ่งไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ^๘

โดยจำแนกบทบาทที่สัมพันธ์กับสังคม และลักษณะของบุคคลออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑) บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role-Expectations) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดให้แก่ บุคคลในสังคมที่ดำรงตำแหน่งหรือสถานภาพต่างๆ ซึ่งเป็นบทบาทที่คนส่วนใหญ่ในสังคมคาดหวังให้สมาชิกของสังคมได้แสดงออก

๒) บทบาทที่อยู่ในความคิด (Role-Conception) เป็นบทบาทที่บุคคลแต่ละคนคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร จึงได้กำหนดบทบาทในรูปแบบของตนเอง ซึ่งบทบาทที่ตนเองกำหนดขึ้นนั้นอาจจะมีลักษณะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่สังคมคาดหวังก็ได้

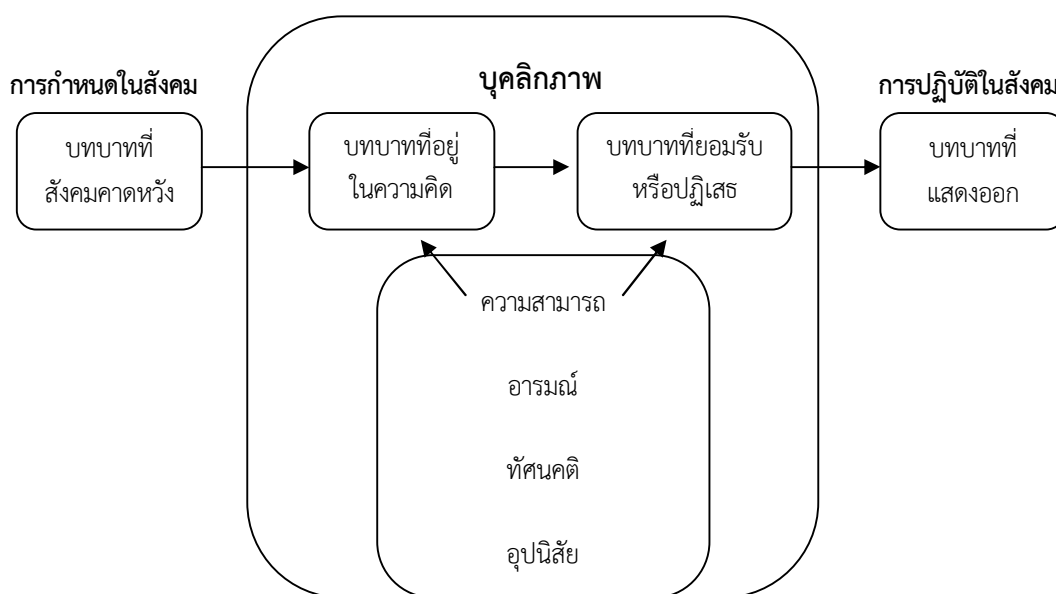
^๗A. Abramson, Mark, "In Search of the New Leadership", **Management**, September, 1996, pp. 1-5.

^๘สนธยา พลศรี, **หลักสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^๙Leonard, Broom, Philip, Selnick, **Sociology**, (New York : Harper & Row, 1977), pp. 34-35.

๓) บทบาทที่ยอมรับ (Role-Acceptance) เป็นบทบาทที่บุคคลเลือกจะยอมรับหรือปฏิเสธ ลักษณะบทบาทที่ตนเองชอบหรือไม่ชอบจากบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือบทบาทที่อยู่ในความคิด

๔) บทบาทที่แสดงออก (Role-Performance) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้แสดงออกซึ่งมีลักษณะที่หลากหลาย เนื่องจากความแตกต่างในแต่ละบุคคล เช่น ความคิด การยอมรับ อุปนิสัย บุคลิกภาพ ฯลฯ^{๑๐}

แผนภาพที่ ๒.๑ รูปแบบของบทบาทที่สัมพันธ์กับบุคลิกภาพ^{๑๑}

จะเห็นว่าลักษณะที่สัมพันธ์กับการแสดงออกของบทบาท มี ๒ สิ่งคือ สังคมและบุคลิกภาพ โดยสังคมได้กำหนดบทบาทที่สังคมคาดหวังแก่คนในสังคมที่ดำรงสถานภาพต่างๆ ซึ่งเมื่อบทบาทที่สังคมคาดหวังได้เข้าสู่กระบวนการรับรู้ของแต่ละบุคคล โดยผ่านลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ อาทิ ความสามารถ อารมณ์ ทัศนคติ อุปนิสัย ความต้องการ แรงจูงใจ รูปแบบการรับรู้ ค่านิยม ฯลฯ โดยบุคลิกภาพที่แตกต่างกันเหล่านี้ ได้ส่งผลต่อการกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล และการเลือกที่จะยอมรับหรือปฏิเสธบทบาทในรูปแบบที่แต่ละบุคคลต้องการ จากนั้นจึงเป็นการแสดงบทบาทซึ่งบทบาทที่แสดงนั้นจะมีลักษณะร่วมระหว่างบุคลิกภาพกับสังคม เพราะถึงแม้ว่าบทบาทที่แสดงออกจะเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

^{๑๐} จุมพล หนิมพานิช, สังคมและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๘-๑๑๙

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๕.

สรุปได้ว่า บทบาทคือ พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่ง หรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพ เป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วน บทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละสถานภาพ การแสดงบทบาทจะ สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลอาจจะต้องแสดงบทบาทมากมายเมื่อ บุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้าง คุณค่าให้แก่ตัวเอง

จากแนวคิดของบทบาทที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๒ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับบทบาท

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
A. Abramson, Mark, (1996, pp. 1-5)	๑) เป็นตัวกลางในการเปลี่ยนแปลง ๒) เป็นผู้ประกอบการ ๓) เป็นผู้ให้คำปรึกษา
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๕, หน้า ๑๒๕)	๑) หน้าที่ตามสถานภาพหรือตำแหน่งดำรงอยู่ ๒) เป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม
Leonard, Broom, Philip, Selnick, (1977, pp. 34-35)	๑) บทบาทที่กำหนดไว้ ๒) บทบาทที่ควรกระทำ ๓) บทบาทที่กระทำจริง
จุมพล หนิมพานิช, (๒๕๔๒, หน้า ๑๘๕)	๑) บทบาทที่สังคมคาดหวัง ๒) บทบาทที่อยู่ในความคิด ๓) บทบาทที่ยอมรับ ๔) บทบาทที่แสดงออก

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จากนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ พบว่าทฤษฎีแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วทำให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือบทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละครมนุษย์แต่ละคนคือตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่างๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ทุกคนก็เชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคม ตัวละครแสดงเรื่องราวกับเพื่อนนักแสดง มนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ (Generalized Others) และประการสุดท้ายต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดงอาศัยศักยภาพของตน และทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเป็นสไตล์ของตนในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น

ทฤษฎีทางบทบาทในเชิงทฤษฎีทางประติมากรรมสัญลักษณ์นิยม เปรียบเทียบเหมือนกับการเล่นละครบนเวที (Dramaturgical approach) ซึ่งประกอบด้วยความคาดหวัง (Expectation) ทั่วไป ๓ ประการ ด้วยกันคือ

๑. ความคาดหวังจาก “บท” (Expectation from the Script) หมายถึง ภาวะความเป็นจริงต่างๆ ทางสังคม จะสามารถเปรียบได้เช่นกันกับบทละคร ซึ่งประกอบด้วยตำแหน่งต่างๆ มากมาย โดยมีบรรทัดฐาน เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมเช่นใดในสังคมกิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ทางสังคมจะถูกจัดระบบและควบคุมโดยบรรทัดฐานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน

๒. ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่นๆ (Expectations from other players) หมายถึง การที่สังคมมีบรรทัดฐานซึ่งเปรียบเสมือน ที่กำหนดบทบาทของบุคคลในความสัมพันธ์กันทางสังคม บุคคลในสังคมจึงต้องมีการสวมบทบาทซึ่งกันและกัน เพื่อให้บุคคลจะได้คาดหวังพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคมที่แสดงออกและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ ที่ถูกต้องได้ตามคาดหวังของสังคมและบุคคลอื่น

๓. ความคาดหวังจากผู้ชม (Expectation from the audience) หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลในสังคมที่อยู่ในสภาพต่างๆ กัน ซึ่งจะต้องคาดหวังและสวมบทบาทของบุคคลอื่นเพื่อเป็นเครื่องนำทางไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างถูกต้อง และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ซึ่งเป็นที่คาดหวังร่วมกัน^{๑๒}

^{๑๒} ประภาส ศิลปะรัศมี, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ”, รายงานการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยและประเมินผล กรรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

ซึ่งโดยความเป็นจริง ชนิดของบทบาท มีดังนี้

๑. Psychosomatic Role บทบาทที่มีพฤติกรรมสัมพันธ์กับความต้องการบนพื้นฐานทางชีวภาพ ตามเงื่อนไขของวัฒนธรรม และเป็นบทบาทที่ผู้แสดงไม่รู้ตัว (Unconscious)

๒. Psycho dramatic Role บทบาทที่ปัจเจกบุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังที่เจาะจงตามบริบทจำเพาะสังคม

๓. Social Role บทบาทที่ปัจเจกบุคคลปฏิบัติตามความคาดหวัง ตามแบบประเพณีของสังคม^{๑๓}

ทั้งสองทฤษฎีให้ความสำคัญกับบทบาทในฐานะ ลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคล โดยเห็นว่าตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือบทบาท ซึ่งสอดคล้องกับผู้บริหารต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead Role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (Leader) ได้แก่ การจ้ำงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (liaison role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายในและภายนอกองค์กรเช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์กรของตน ทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆ เช่น องค์กรคู่แข่งชั้นมีการวางแผนอะไร ในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เรียกบทบาทนี้ว่าบทบาทของการตรวจสอบ (Monitor role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (Spoken Role) ขององค์กรด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Roles) กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุง

^{๑๓} Jacob Moreno, **The Structure of Sociological Theory**, (California : wads worth Pub lishing company, 1991), p. 25.

การปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (Disturbance Handles) ที่ปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากรคน สิ่งของและเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กรและสุดท้าย คือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^{๑๔}

สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กันนั้นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตนกล่าวคือกระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์บุคคลอื่นให้สมบูรณ์เพราะหากว่าทุกคนไม่สามารถกระทำตามบทบาทที่ตนเองดำรงอยู่แล้ว ก็อาจจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุขขึ้นได้

จากทฤษฎีของบทบาทที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๓ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับทฤษฎีของบทบาท

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ประภาส ศิลปรัศมี, (๒๕๔๒, หน้า ๔๕)	๑) ความคาดหวังจากบท ๒) ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดง ๓) ความคาดหวังจากผู้ชม
Jacob Moreno, (1991, p. 25)	๑) สัมพันธ์กับความต้องการพื้นฐาน ๒) พฤติกรรมตามความคาดหวัง ๓) ที่ปฏิบัติตามความคาดหวัง
ตุลา มหาพสุธารนธ์, (๒๕๔๖, หน้า ๔๖)	๑) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ๓) บทบาทการตัดสินใจ

^{๑๔} ตุลา มหาพสุธารนธ์, **หลักการจัดการ หลักการทำเรือแหลมฉบัง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและรูปแบบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจากนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๕๐ ซึ่งแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังต่อมาจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการและมีการประชุมร่วมกันพบว่ากระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอนศีลธรรมไปสอนในโรงเรียน เฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิสุทธิบุตรซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง^{๑๕}

ดังนั้นกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมจึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้านแล้วจึงได้มีแนวคิดว่าจะขยายพระสอนฯให้เข้าไปสอนโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบลต่อ ๑ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่องจากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอนธรรม จำนวน ๔,๐๐๐ รูป งบประมาณ ๒,๐๐๐ บาท ต่อเดือนและเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสืออุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนการติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับคือผู้เรียนได้แก่เด็กเยาวชนนักเรียนนักศึกษาและมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่นๆโดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการและได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

^{๑๕} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

ราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชนโดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงานดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่างๆอยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการมีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ

๓. กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมมีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาคมีเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอนฯ ทั่วประเทศ^{๑๖}

๒.๒.๒ รูปแบบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมจากนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการเรียนการสอนจะเป็นรายวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมการสอนส่วนใหญ่จะอยู่ในห้องเรียนและจำกัดในชั่วโมงเรียน และเป็นการเรียนการสอนโดยการบรรยาย อภิปราย ท่องจำ ทดลองปฏิบัติเอง มีการสาธิตให้นักเรียนดู มีการใช้อุปกรณ์ทางคอมพิวเตอร์ สไลด์ทัศนศึกษารวมถึงมีการนำนักเรียนไปศึกษาหรือดูให้เห็นสภาพจริงตามสถานที่ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น วัด แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมจึงค่อนข้างมีชั่วโมงหรือเวลาจำกัด โดยการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นสอดคล้องกับหลักพื้นฐานและองค์ประกอบของการสอน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๒) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ๓) ด้านเทคนิคการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล^{๑๗}

๑. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จากนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๑๗} อภรณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๐), หน้า

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้น ควรเป็นไปเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขทั้งทางกาย ปัญญา คุณธรรมและทักษะการใช้ชีวิต สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี ดังนี้

๑. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกิจกรรมของหลักสูตร
๒. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
๓. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย
๔. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา
๕. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
๖. จัดกิจกรรมโดยการใช้สื่อที่น่าสนใจ
๗. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
๘. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
๙. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย
๑๐. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์
๑๑. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง^{๑๘}

ซึ่งโดยความเป็นจริงลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีดังนี้

๑. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๒. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริงๆ ทำให้ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

๓. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งบุคคลและเครื่องมือทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติและเทคโนโลยีตามหลักการที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์

๔. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะเช่น

^{๑๘} อารณ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้ง.เฮ้าส์, ๒๕๔๖), หน้า

คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณญาณในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

๕. Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจใฝ่ค้นคว้าศึกษาท้าทาย ให้แสดง ความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

๖. Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงานวางแผนเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัดความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้นมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

๗. Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นเอกลักษณ์บุคคล ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

๘. Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละและลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่นและการเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น^{๑๙}

ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในฐานะกระบวนการที่มีการวางแผนเพื่อจัดสภาพการณ์ให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่างๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้โดยการสังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติ สรุป เพื่อสร้างนิยามความหมายและผลต่อความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ทุกด้านอย่างสมดุลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้

๑. กิจกรรมจะช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน

^{๑๙} คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

๒. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ
๔. กิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จสร้างความมั่นใจในตนเอง
๕. กิจกรรมจะช่วยขยายประสบการณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
๖. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของผู้เรียน
๗. กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหว รู้สึกสนุกสนาน
๘. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะและปลูกฝังเจตคติที่ดี
๙. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมวินัยและความเป็นประชาธิปไตย^{๒๐}

โดยจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีนั้น จะทำให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

๑. ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมายและมีเป้าหมาย
๒. ผู้เรียนได้ใช้วิธีการเรียนรู้แบบฉลาดรู้
๓. ผู้เรียนมีการพัฒนาการเรียนรู้ที่จะทำให้รู้จริง รู้แจ้ง รู้ลึกซึ้งและเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง

ตลอดชีวิต

๔. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การผสมผสานในศาสตร์ต่างๆ และใช้อย่างมีคุณธรรม เพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม

๕. ผู้เรียนมีการพัฒนาอย่างสมดุล ในคุณลักษณะทางกาย ปัญญา คุณธรรมและทักษะการใช้ชีวิต^{๒๑}

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยมุ่งพัฒนาความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน ปล่อยให้ผู้เรียนแสดงออกและได้มีส่วนร่วมฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองและจัดโดยมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน ตลอดจนจัดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายหลักของหลักสูตรผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นสำคัญ

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรม

^{๒๐}มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, **หลักการสอน**, (ลพบุรี : คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๓), หน้า ๙๖.

^{๒๑}ไสว พักขาว, **หลักการสอนสำหรับเป็นครูมืออาชีพ**, (กรุงเทพมหานคร : เอมพันธ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕-๒๖.

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๔ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
อาภรณ์ ใจเที่ยง, (๒๕๔๖, หน้า ๗๕)	๑) สอดคล้องกับกิจกรรมของหลักสูตร ๒) สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ๓) สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ๔) สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา ๕) มีลำดับขั้นตอนน่าสนใจ ๖) ทำทลายความคิดความสามารถของผู้เรียน ๗) ใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ๘) มีบรรยากาศที่รื่นรมย์
คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, (๒๕๔๓, หน้า ๓๗)	๑) ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ ๒) ผู้เรียนได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ๓) ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ๔) ส่งเสริมกระบวนการคิด ๕) เรียนอย่างมีความสุข ๖) มีส่วนร่วมในการวางแผนและเป้าหมาย ๗) ได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, (๒๕๔๗, หน้า ๙๖)	๑) ได้รับความสนใจของผู้เรียน ๒) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ๓) ส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ ๔) ช่วยสร้างความมั่นใจในตนเอง ๕) ช่วยขยายประสบการณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ๖) ส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการ ๗) ส่งเสริมทักษะและปลูกฝังเจตคติที่ดี ๘) ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ๙) ส่งเสริมวินัยและความเป็นประชาธิปไตย

ตารางที่ ๒.๔ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ไสว พักขาว, (๒๕๔๔, หน้า ๒๕-๒๖)	๑) เรียนรู้อย่างมีความหมายและมีเป้าหมาย ๒) ใช้วิธีการเรียนรู้แบบฉลาดรู้ ๓) มีการพัฒนาการเรียนรู้ ๔) สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างเหมาะสม ๕) มีการพัฒนาอย่างสมดุล

๒. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี สื่อธรรมชาติ การเลือกสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนควรคำนึงถึงความน่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตามเป็นสื่อที่เข้าใจง่าย กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้และที่สำคัญคือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียน^{๒๒} และสื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับ และนำความรู้จากผู้สอนสู่เด็กทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลินรวมถึงสิ่งที่เป็พาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น^{๒๓} ซึ่งโดยความเป็นจริง การจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ ในด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพในการดำเนินชีวิตสื่อการสอนจึงเป็สิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีทักษะในการสื่อการเรียนการสอนเพื่อฝึกกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน

^{๒๒} กระทรวงศึกษาธิการ, **นิยามคำศัพท์หลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

^{๒๓} กรมวิชาการ, **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๗๔.

ได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ตามจุดประสงค์การเรียนรู้สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อผู้เรียนและผู้สอนดังนี้

๑. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน
๒. ช่วยแก้ปัญหาทางด้านความรู้พื้นฐานหรือภูมิหลังของผู้เรียนที่แตกต่างกัน
๓. ช่วยกระตุ้นความสนใจทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกละเลินเล่อต่อการเรียน
๔. ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน
๕. สื่อเทคนิควิธีจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น
๖. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนกับนักเรียน
๗. ส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของตนเอง
๘. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่ต้องการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
๙. ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน และผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ^{๒๔}

ประเด็นแนวคิดข้างต้นได้ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อการเรียนการสอนในฐานะ การใช้สื่อการเรียนการสอนในชั้นประกอบการสอนหรือชั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้ความกระจ่างในเนื้อหาที่เรียนหรือทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเข้าใจข้อเท็จจริงในเนื้อหาอย่างแท้จริงเข้าใจหลักการสำคัญ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ดีขึ้นตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ ที่ครูผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น

๑. ทำให้สิ่งที่เข้าใจยาก ให้เข้าใจง่ายขึ้น
๒. เป็นการสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจ
๓. ช่วยเสริมสร้างความคิด และการแก้ปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน
๔. สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่างๆ เกี่ยวกับเวลา ระยะทางและขนาดได้^{๒๕}

สรุปได้ว่า สื่อและวัสดุอุปกรณ์การสอนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี การสอนที่มีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการเรียนนอกจากจะทำให้เห็นนักเรียนเห็นความเป็นรูปธรรมของสิ่งที่ครูสอนและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของนักเรียนให้เด่นชัดและง่ายขึ้นแล้วการสอนที่มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนยังช่วยเพิ่มบรรยากาศของการสอนให้น่าสนใจ เนื่องจาก

^{๒๔} ศิรินาถ สุดใจนาถ, **คู่มือการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีวศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๒๕} ภาวิตา ธาราศรีสิทธิ, **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๓.

มีการปรับเปลี่ยนสิ่งเร้าหลายๆ อย่าง และครูยังสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ กระตุ้นให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานอีกด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๕ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๒๕๓, หน้า ๒๕)	๑) ช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ๒) เกิดการเรียนรู้ ๓) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียน
กรมวิชาการ, (๒๕๔๖, หน้า ๗๔)	๑) เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว ๒) นำความรู้จากผู้สอนสู่เด็ก ๓) ทำให้สิ่งที่เข้าใจยากกลายเป็นเข้าใจง่าย ๔) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้
ศิรินาถ สุตใจนาถ, (๒๕๔๘, หน้า ๑๑๑-๑๑๒)	๑) ช่วยให้เรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ๒) แก้ปัญหาทางด้านความรู้ที่แตกต่างกัน ๓) กระตุ้นความสนใจ ๔) ช่วยให้มีสมาธิตรงกัน ๕) ช่วยให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ๖) ส่งเสริมความสัมพันธ์ ๗) ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ๘) สร้างความมั่นใจให้กับผู้สอน
ภาวิดา ธาราศรีสิทธิ, (๒๕๕๐, หน้า ๑๓๓)	๑) ทำให้สิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น ๒) สร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ ๓) เสริมสร้างความคิด ๔) สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่างๆ

๓. ด้านเทคนิคการสอน

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการสอน จากนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เทคนิคการสอน (Teaching Technique) คือ กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอนของผู้สอนขั้นตอนการสอน วิธีการสอนหรือการดำเนินการทางการสอนใดๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น^{๒๖} อีกทั้งคือ กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนินการทางการสอนใดๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การยกตัวอย่างการใช้สื่อ การใช้คำถาม เป็นต้น^{๒๗} ซึ่งโดยความเป็นจริง เทคนิคการสอนที่จะต้องใช้กับผู้เรียนมีอยู่มากมายหลายวิธี เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมกับผู้เรียนและจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ จึงจำแนกตามเทคนิคการเรียนการสอน ดังนี้

๑. การจัดเทคนิคการสอนทางอ้อม ได้แก่ การเรียนรู้แบบสืบค้น แบบค้นพบ และแบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบใช้กรณีศึกษา แบบตั้งคำถาม แบบใช้การตัดสินใจ

๒. เทคนิคการเรียนรู้เป็นรายบุคคล ได้แก่ การเรียนรู้แบบศูนย์กลางการเรียนรู้ แบบเรียนรู้ด้วยตนเอง แบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การทำรายงาน การค้นคว้าอิสระเขียนรายงานการเรียนรู้เสริม การทำโครงการ การทำนิตยสาร มอบหมายการทำงานเป็นรายบุคคล

๓. เทคนิคการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีต่างๆ ประกอบการเรียนรู้ เช่น สิ่งพิมพ์ตำราเรียนและแบบฝึกหัด การใช้ทรัพยากรในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้การสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนสำเร็จรูป

๔. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วยการโต้ว่าที่การอภิปรายรายการระดมสมอง กลุ่มแก้ปัญหา การประชุมต่างๆ การแสดงบทบาทสมมติ กลุ่มสืบค้น คู่คิดการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

๕. เทคนิคการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เกม กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ละคร บทบาทสมมติ

๖. เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ได้แก่ ปริศนาความคิด ร่วมแข่งขันหรือสืบค้น กลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน รวมกลุ่มกันคิดและทำงานกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในรายวิชานั้นเป็นกลุ่มและเป็นการสร้างความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มอีกด้วย

^{๒๖} ฤกษ์มนต์ วัฒนานรงค์. เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุตสาหกรรมการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

^{๒๗} พิศนา เขมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔.

๗. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น การเรียนการสอนแบบใช้เรื่องเล่าหรือการเล่าเรื่อง และการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาโดยผู้เรียนจะต้องมีการคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหา^{๒๘}

ประเด็นแนวคิดข้างต้นให้ความสำคัญกับเทคนิคการสอนในฐานะกลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอน วิธีการสอน หรือการดำเนินการทางการสอนใดๆ เพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากระบวนการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออกทักษะการสร้างความรู้ใหม่และทักษะการทำงานเป็นกลุ่มจัดว่าเป็นเทคนิคการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนการสอนได้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี เทคนิคการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสอนประสบผลสำเร็จได้อย่างดี^{๒๙} และเทคนิคการสอน คือ วิธีการ แนวทางการสอนในรูปแบบต่างๆ ที่ผู้สอนคิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้ในการดึงดูดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นวิธีกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนร่วมกัน ซึ่งเทคนิคการสอนมีหลากหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบผู้สอนจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนของผู้เรียนโดยต้องคำนึงถึง อายุ เพศ ระดับการศึกษาของผู้เรียนด้วย เทคนิคการสอนเหล่านี้ ได้แก่

๑. เทคนิคการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ
๒. เทคนิคการสอนโดยใช้เกมจำลองสถานการณ์
๓. เทคนิคการสอนโดยใช้การระดมความคิด
๔. เทคนิคการสอนแบบค้นพบความรู้
๕. เทคนิคการสอนแบบแก้ปัญหา
๖. เทคนิคการสอนโดยใช้คำถาม^{๓๐}

สรุปได้ว่า เทคนิคการสอน คือ พฤติกรรมการสอนของผู้สอนที่ใช้กลวิธีในการสอน บทเรียนต่างๆ อย่างแยบยล เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูง ผู้เรียน เรียนด้วยความตั้งใจ มีความสนุกสนานกับบทเรียนเทคนิคการสอน เป็นทั้งศิลป์และศาสตร์เพราะครูผู้สอนต้องเรียนรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนต่างๆ อย่างดีแล้วยังต้องมีความสามารถในการเลือกวิธีสอนและใช้สื่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๒๘}โสภณ โสมดี และคณะ, “การจัดกระบวนการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๕) : ๑๗.

^{๒๙}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **เทคนิคและการสอนอาชีวศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^{๓๐}สมยศ ต่ายแก้ว, **การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง**. (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๕๑), หน้า ๖๕.

จากแนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการสอน ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๖ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๖ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับเทคนิคการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
กฤษมันต์ วัฒนารงค์, (๒๕๕๐, หน้า ๒๘), ทิตินา แคมมณี, (๒๕๕๘, หน้า ๒๔)	๑) กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ๒) ขั้นตอนการสอน ๓) วิธีการสอน ๔) การดำเนินการเพื่อช่วยให้การสอนมีคุณภาพ
โสภณ โสมดี และคณะ, (๒๕๕๕, หน้า ๑๗)	๑) การสอนทางอ้อม ๒) การเรียนรู้เป็นรายบุคคล ๓) การใช้เทคโนโลยี ๔) การสอนแบบเน้นประสบการณ์ ๕) การเรียนการสอนแบบร่วมมือ ๖) การเรียนการสอนแบบบูรณาการ
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, (๒๕๕๔, หน้า ๑๐๓-๑๐๔)	๑) กระบวนการแสวงหาความรู้ ๒) ทักษะการคิด ๓) ทักษะการแสดงออก ๔) ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ ๕) ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม
สมยศ ต่ายแก้ว, (๒๕๕๑, หน้า ๖๕)	๑) สอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ ๒) สอนโดยใช้เกมจำลองสถานการณ์ ๓) สอนโดยใช้การระดมความคิด ๔. สอนแบบค้นพบความรู้ ๕. สอนแบบแก้ปัญห ๖) สอนโดยใช้คำถาม

๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การประเมินผล (Evaluation) เป็นการกำหนดค่า หรือราคาจากคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี เมื่อได้คะแนนจากการวัดมาแล้วยังบอกไม่ได้ที่เดียวว่าเด็กคนนั้น เก่งหรือไม่เก่งจะต้องใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาต่อไปอีกด้วยโดยการเปรียบเทียบกับคนอื่นในห้องเดียวกันการวัดผลและประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการเรียนการสอนเพราะว่าการวัดผลและประเมินผลจะช่วยให้เกิดประโยชน์ดังนี้

๑. เพื่อปรับปรุงการสอนของครูทำให้ครูทราบว่าผลการสอนของตนเป็นอย่างไร
๒. เพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน ให้นักเรียนได้ทราบว่าตนเองเก่ง อ่อนอย่างไรและครูก็จะทราบว่าเด็กคนไหนเก่ง อ่อนแค่ไหน จะได้แก้ไขปรับปรุงเป็นรายๆไป
๓. เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารในโรงเรียน ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร แผนการสอนและบันทึกการสอนที่นำมาสู่ภาคปฏิบัติ^{๓๑}

และการวัดผล (Measurement) คือ เป็นกระบวนการที่กำหนดจำนวนตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของหรือบุคคลตามจุดหมายและเปรียบเทียบกับลักษณะความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในวัตถุสิ่งๆที่วัดนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลจากการวัดจะออกมาเป็นตัวเลข จุดมุ่งหมายของการวัดผลนั้น เป็นการตรวจสอบการสอนของครูอาจารย์และการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการเรียนรู้ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain) ด้านเจตคติ (Affective Domain) การพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณภาพของความจริงและการกระทำขึ้นอยู่กับ การวัดผลเพียงอย่างเดียว เช่น คะแนนสอบ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการรวมการวัดหลายๆทาง โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงานการสัมภาษณ์ หรือการทดสอบประกอบ การพิจารณา การประเมินผลแต่ละครั้งจะประกอบด้วยผลการวัดที่ได้จากกระบวนการต่างๆ เกณฑ์ การพิจารณาและการตัดสินใจเป็นการชี้ขาดหรือสรุปผลการเปรียบเทียบผลการวัดกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสถานศึกษามีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

๑. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
๒. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษา สารการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

^{๓๑}ศิริกุล นามศิริ, การพัฒนางานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กด้วยหลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๔.

๓. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติและผลงาน

๔. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานศึกษาประกอบการและอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษากำหนด

๕. พัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน^{๓๒}

ซึ่งโดยความเป็นจริง งานวัดผลและประเมินผลการเรียนมีดังนี้

๑. ควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ให้หัวหน้างานวัดผล ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบให้ครบถ้วนเรียบร้อย

๒. ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน และดำเนินการด้านการวัดและการประเมินผล ประสานงานและร่วมพิจารณาเกี่ยวกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงาน ลงทะเบียนวิชาเรียน งานการวัด และร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเกี่ยวกับงาน ลงทะเบียนวิชาเรียน งานการวัดและประเมินผลการเรียน ระหว่างภาคและปลายภาค ออกตารางสอบ คำสั่งการสอบฯ ดำเนินการให้ผู้อำนวยการลงนามอนุมัติผลการสอบ และแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผลการสอบตาม กำหนดเวลา เก็บข้อมูลสถิติผลการสอบ

๓. ควบคุมติดตามดูแลเรื่องนักเรียนผู้ที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ประกาศ รายชื่อผู้ไม่มีสิทธิ์สอบ รับคำร้องและรวบรวมหลักฐานต่างๆ เสนอผู้อำนวยการพิจารณา สมควรอนุญาตให้เข้าสอบหรือไม่ควรให้สอบ

๔. ควบคุมติดตามดูแลการดำเนินการ การสอบแก้ตัว ดำเนินการให้มีข้อมูลสถิติ ด้านการวัดผล การสอบแก้ตัว การลงทะเบียนเรียนซ้ำ จัดทำข้อมูลสถิติเป็นปัจจุบัน ออกคำสั่งการดำเนินงาน การสอบแก้ตัว รับใบคำร้อง ตรวจสอบหลักฐาน ดำเนินการให้ผู้อำนวยการอนุมัติผลการสอบประกาศผลการสอบ และติดตามดำเนินการตามรายชื่อ ผู้สอบแก้ตัวไม่ผ่าน ให้ดำเนินการต่อไปตามระเบียบ

๕. ควบคุมดูแลผลการลงทะเบียนเรียนซ้ำ ร่วมกับหัวหน้างานวัดผลเก็บข้อมูลสถิติรายชื่อ ผู้สอบสองครั้งไม่ผ่าน จัดทำข้อปฏิบัติและแบบรายงานการลงทะเบียนเรียนซ้ำให้ครูผู้สอนติดตามดูแล ประสานประโยชน์การเรียนซ่อมเสริมจนนักเรียนผ่านได้ ระดับผลการเรียนออกมา

๖. ติดตามการตรวจเครื่องมือ ที่ครูผู้สอนใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียน และ ประสานประโยชน์ให้มีการดำเนินการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผลการเรียน จะให้มีการตรวจแบบประเมินผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หรือ ป.พ. ๔ ตรวจสอบชุด รายงานประจำตัวนักเรียนหรือ ป.พ. ๖ ตรวจสอบชุดบัญชี เรียกชื่อ โดยลงนามกำกับก่อนส่งผู้อำนวยการ

^{๓๒} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (สงขลา : นำติลป์โฆษณาจำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙๙.

ลงนาม สร้างและปรับปรุงเครื่องมือ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบ วิเคราะห์ผลการสอบและจัดทำบัตรข้อสอบ

๗. ควบคุมติดตามดูแล การวัดผลและประเมินผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบ ว่าด้วยการประเมินผล การวัดผลและประเมินผลการเรียน ดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับ หลักฐานการวัดผล และประเมินผลการเรียน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำรวจและให้บริการ ครู อาจารย์เพื่อใช้ในการประเมินผลการเรียน ติดตามดูแลการสอบกลางภาค การออกผล สอบกลางภาค การสอบปลายภาค การออกผลสอบปลายภาค^{๓๓}

ประเด็นแนวคิดข้างต้นได้ให้ความสำคัญกับการวัดผลและประเมินผลในฐานะเป็นการวัดและประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การวัดเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่องรอย หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนการวัดผลเป็นการวัดความสามารถของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพโดยการวัดผลนั้น จำเป็นจะต้องวัดผลโดยเกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้เรียนรู้มาตลอดทั้งภาคการเรียนการศึกษา ซึ่งการวัดผลนั้นจำเป็นต้องอาศัยการประเมินผลร่วมด้วย^{๓๔}

สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผล เป็นกระบวนการที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของการเรียนการสอนว่า ได้ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาหรือไม่ การประเมินการผ่านจุดประสงค์จะต้องกระทำเป็นระยะๆ เพื่อเก็บคะแนนนำไปใช้พิจารณาตัดสินการผ่านจุดประสงค์ การวัดและประเมินผลเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษาในระดับต่างๆ เพราะผลจากการวัดจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของครู เพื่อใช้ปรับปรุงวิธีการสอน การแนะนำเป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๗ ดังต่อไปนี้

^{๓๓} กรมวิชาการ, **คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา**, (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๓๔} กระทรวงศึกษาธิการ, **นิยามคำศัพท์หลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

ตารางที่ ๒.๗ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ศิริกุล นามศิริ, (๒๕๔๔, หน้า ๔๔)	๑) เพื่อปรับปรุงการสอน ๒) เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน ๓) เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารในโรงเรียน
รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, (๒๕๕๐, หน้า ๙๙)	๑) กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติ ๒) ส่งเสริมให้จัดทำแผนการวัดผลและประเมินผล ๓) ส่งเสริมให้ดำเนินการวัดผลและประเมินผล ๔) มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะและผลการเรียน ๕) พัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินผล
กรมวิชาการ, (๒๕๔๔, หน้า ๓๓-๓๔)	๑) ควบคุมดูแลติดตามประสานประโยชน์ ๒) ควบคุมดูแลการลงทะเบียนวิชาเรียน ๓) ควบคุมดูแลเรื่องนักเรียน ๔) ควบคุมการดำเนินการ ๕) ควบคุมการลงทะเบียนเรียนซ้ำ ๖) ติดตามการตรวจเครื่องมือ ๗) ควบคุมการวัดผลและประเมินผลการเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๕๓, หน้า ๒๙)	๑) กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ๒) เป็นการวัดความสามารถของผู้เรียน

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความหมาย แนวคิด และทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

จากการทบทวนความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดการเรียนการสอนโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน หมายความว่า ผู้สอนต้องถือว่าผู้เรียนเป็นคนที่สำคัญที่สุดเนื่องจาก

ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การจัดการเรียนการสอนก็ต้องคำนึงถึงความแตกต่างดังกล่าว เช่น จัดให้คนเรียนซ้ำทำกิจกรรมที่ช่วยเน้นให้เข้าใจอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนคนเรียนเร็วที่เข้าใจแล้ว ได้รับกิจกรรมเสริมอย่างอื่นอย่างน้อยผู้เรียนที่แตกต่างกันก็ควรได้รับความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาใกล้เคียงกันความหมายการจัดการเรียนการสอนมีนักวิชาการให้ทัศนะไว้หลากหลาย ดังนี้

การจัดการเรียนการสอน หมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่ครูจัดให้กับนักเรียนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่หลากหลาย^{๓๕} ซึ่งโดยความเป็นจริงการจัดการเรียนการสอนหมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการที่สอน การสื่อความหมาย ติดต่อกับผู้เรียนโดยใช้สื่อต่างๆ เพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ที่ผู้เรียนต้องการศึกษา ตามหลักสูตรที่ได้วางไว้การกระทำที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเกิดจากการวางแผนของผู้สอน ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามลำดับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่ได้กำหนดไว้^{๓๖} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนในฐานะกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิดที่จะนำความรู้ไปใช้เกิดทักษะหรือความชำนาญที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่าจัดการเรียนการสอน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในบุคคลซึ่งเป็นผลมาจากการมีประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และจบลงด้วยการที่บุคคลนี้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากจุดเริ่มต้นจนถึงผลนั้น มีกระบวนการทางจิตวิทยาเกิดขึ้นภายในบุคคล ซึ่งเรียกว่ากระบวนการเรียนรู้^{๓๗}

นักวิชาการต่างประเทศให้ความหมายการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า

๑. ความหมายของการจัดการเรียนการสอนในระดับแคบ หมายถึง วิธีการที่ครูถ่ายทอดความรู้ อบรมนักเรียน ให้มีความรู้ ความคิด เจตคติและทักษะดังที่จุดประสงค์การศึกษาได้ระบุไว้

๒. ส่วนความหมายของการจัดการเรียนการสอนในระดับกว้าง หมายถึง การกระทำและการดำเนินการด้านต่างๆ ของครูภายใต้สภาพการณ์การสอนการเรียน ซึ่งประกอบด้วย

๒.๑ การสร้างสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

๒.๒ กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์^{๓๘}

ซึ่งโดยความเป็นจริงการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทีู่กกำหนดเป็นแบบแผนการเรียน ได้แก่ การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้า

^{๓๕} ยุพิน พิพิธกุล, **การเรียนการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๖.

^{๓๖} สุรพันธ์ ต้นศรีวังษ์, **วิธีการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๙.

^{๓๗} ฤทัย คำชาย, **จิตวิทยาการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : เทคนิคพรินติ้ง, ๒๕๔๐), หน้า ๔๖.

^{๓๘} Carter V. Good (Ed.) **Dictionary of Education**, 3rd Edition, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1973), p. 262.

สอน การแบ่งกลุ่มนักเรียน ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอันเกี่ยวกับการเรียน การสอน ให้มีคุณภาพ^{๓๙} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนในฐานะการสร้างหรือการจัดสถานการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ว่าจัดการเรียนการสอน หมายถึง การกระทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดประสบการณ์ด้วยวิธีการต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียน และมีการพัฒนาตนเองตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้^{๔๐}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนคือความพยายามของบุคคลๆ หนึ่งหรือหลายๆ คน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาซึ่งจะทำให้เกิดผลของการเรียนรู้ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนโดยการสอนเป็นการจัดการสถานการณ์หรือจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง การสอนเพื่อพัฒนาสติปัญญาหรือพัฒนาความสามารถในการคิด จึงเป็นการจัดสถานการณ์หรือกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการคิดลักษณะต่างๆ ได้ แม้คนปกติทุกคนจะมีความสามารถในการคิดได้มาตั้งแต่เกิด แต่เด็กไม่ได้มีทักษะกระบวนการทางปัญญาหรือทักษะการคิด มาตั้งแต่เกิดได้

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๘ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๘ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับความหมายการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
ยุพิน พิพิธกุล, (๒๕๔๐, หน้า ๔๖)	กระบวนการต่างๆ ที่ครูจัดให้กับนักเรียน
สุรพันธ์ ต้นศรีวังษ์, (๒๕๓๘, หน้า ๑๓๙)	สื่อความหมายกับผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาตามหลักสูตร
กุญชลี คำชาย, (๒๕๔๐, หน้า ๔๖)	๑) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคล ๒) เกิดกระบวนการเรียนรู้

^{๓๙} เอกกรินทร์ สีมหาศาล, กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดสู่ปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอย์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖๒.

^{๔๐} สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

ตารางที่ ๒.๘ (ต่อ)

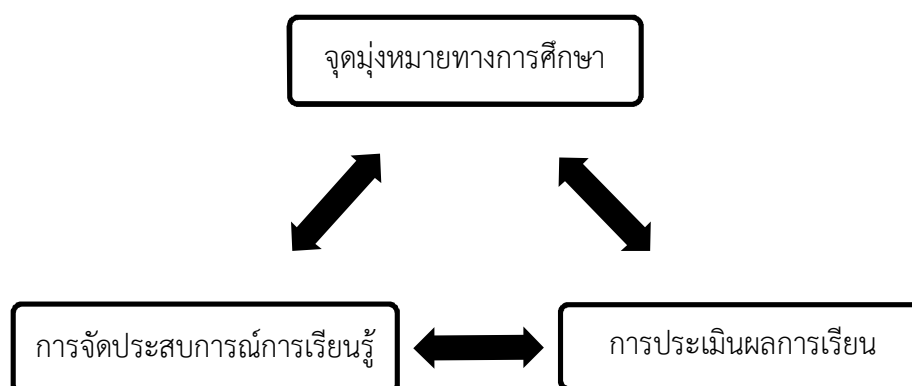
นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
Carter V. Good Ed, (1973, p. 262)	๑) การถ่ายทอดความรู้ ๒) การสร้างสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ๓) กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน
เอกรินทร์ สีมหาศาล, (๒๕๔๕, หน้า ๓๖๒)	การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการสอนตาม หลักสูตร
สุมิตร คุณานุการ, (๒๕๔๓, หน้า ๓๗)	การทำกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียน

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศพบแนวคิดแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดการเรียนการสอนที่ดีมีคุณภาพจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วยการออกแบบการสอนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือแผนการสอนเป็นเอกสารที่ช่วยให้ครูนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำนักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของการศึกษาและเป็นสิ่งสำคัญที่ครูจะนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพกระบวนการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วยบุคลากรครู นักเรียนและวิธีการสอนที่มีคุณภาพสื่อเทคโนโลยีและวิธีการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ^{๔๑} ซึ่งโดยความเป็นจริงการจัดการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ ได้แก่ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนซึ่งมีความสัมพันธ์ดังภาพ

^{๔๑}สงบ ลักษณะ, “แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา”, วารสารข้าราชการครู (สิงหาคม-กันยายน ๒๕๔๑) : ๒-๕.

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงองค์ประกอบการจัดการศึกษา

ซึ่งในการจัดการศึกษานั้นจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อช่วยกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์หลังจากได้รับการเรียนการสอน โดยยุทธศาสตร์ทางการศึกษาจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ส่วนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะเป็นกิจกรรมที่พยายามตอบสนองให้เกิดผลลัพธ์ตามยุทธศาสตร์ทางการศึกษา ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ทางการศึกษารวมทั้งให้กรอบของการประเมินผลการเรียนอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย ในขณะเดียวกันการประเมินผลการเรียนจะช่วยเป็นสารสนเทศย้อนกลับซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้รวมทั้งช่วยตัดสินผลการเรียนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนว่าเป็นไปตามยุทธศาสตร์ทางการศึกษาหรือไม่และมากน้อยเพียงใด สารสนเทศที่ได้จากการประเมินผลการเรียนจะช่วยปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนและพัฒนากระบวนการทางการศึกษาให้มีความเหมาะสมและอยู่บนพื้นฐานของการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น^{๔๒} ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนในฐานะกระบวนการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าหลักการจัดการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ ๕ ประการดังนี้

^{๔๒} ผดุงชัย ภูพัฒน์, แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา, เอกสารประกอบการบรรยาย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ม.ม.ป.), (อัดสำเนา).

๑. ความถนัดของผู้เรียน (Learner's Aptitude) ผู้เรียนย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความถนัดในการเรียนรู้การใช้เวลาของผู้เรียนแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน แต่ทุกคนสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้

๒. ความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน (Learner's Intelligence) ผู้เรียนย่อมมีความสามารถทางสติปัญญาที่แตกต่างกัน เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกันด้วยในชั้นเรียนแต่ละชั้นย่อมจะมีผู้เรียนที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกัน

๓. ความอุตสาหพยายามของผู้เรียน (Learner's Perseverance) ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และย่อมจะมีผลต่อแรงจูงใจ พร้อมทั้งความใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้แตกต่างกันด้วย

๔. คุณภาพในการสอน (Quality of Instruction) กลวิธีการสอนที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนแตกต่างกัน การสอนที่ดีย่อมทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี

๕. โอกาสในการเรียนรู้ (Learning Opportunities) ผู้เรียนที่มีโอกาสในการเรียนรู้นักย่อมมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ได้ดีผู้สอนจะเป็นผู้ให้โอกาสในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนอย่างเหมาะสม

องค์ประกอบสำคัญทั้ง ๕ ประการของการจัดการเรียนการสอนด้านผู้สอนจะต้องคำนึงถึงผู้เรียนข้อ ๑-๓ ในด้านความแตกต่างทางสติปัญญาความสามารถและความสนใจ ข้อ ๔-๕ เกี่ยวกับความสามารถของผู้สอน ในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการเรียนรู้นักที่สุด^{๔๓} และการสอนเป็นหน้าที่หลักของครูไม่ว่าจะเป็นครูสอนในระดับการศึกษาใดหรือประเภทวิชาใด แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปเนื่องจากมีเครื่องมือข่าวสารข้อมูลสิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อการเรียนการสอนเข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยการสอนของครู แต่ความสำคัญและความจำเป็นของครูก็ยังอยู่ โดยเฉพาะการสอนทางด้านวิชาชีพเพราะการสอนวิชาชีพต้องการความรู้ทั้งทางทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ การสอนจึงต้องประกอบด้วยเนื้อหาวิชาและการฝึกทักษะความชำนาญในวิชาชีพนั้น ครูจึงเป็นต้นแบบที่ดีและเป็นผู้ใกล้ชิดในการแนะนำสาธิตการปฏิบัติและการฝึกทักษะตลอดจนถ่ายทอดเจตคติและคุณธรรมประจำวิชานั้นๆ นอกจากนี้ครูยังมีบทบาทอื่นโดยประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างดีแก่นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีมานะ บากบั่น มัธยัสถ์อดออม ไม่เห็นแก่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากเกินไปเป็นปวงชนียบุคคลที่ลูกศิษย์ให้ความเคารพยกย่อง^{๔๔}

^{๔๓}Carroll, John B. **The Challenge of Communication**, (Illinois : National Textbook Company, 1974), p.p. 116-118.

^{๔๔}ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๖.

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นงานหลักของครู เพราะบุคคลในวิชาชีพนี้ ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถเลือกวิธีปฏิบัติงานที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การสอนการที่ครูสามารถปฏิบัติงานการสอนได้ดีขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานศาสตร์ว่าด้วยการสอนกับศิลปะของการสอนเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการสอนสูงสุด

จากแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๙ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๙ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
สงบ ลักษณะ, (๒๕๔๑, หน้า ๒-๕)	๑) การออกแบบการสอน ๒) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๓) วิธีการสอน ๔) วิธีการวัดและประเมินผล
ผดุงชัย ภูพัฒน์, (ม.ม.ป., หน้า ๑)	๑) การสอนเป็นหน้าที่หลักของครู ๒) การสอนประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ๓) การฝึกทักษะความชำนาญ ๔) ครูจึงเป็นต้นแบบที่ดีในการแนะนำ
Carroll, John B. (1974, p.p. 116-118)	๑) ความถนัดของผู้เรียน ๒) ความสามารถทางสติปัญญาของผู้เรียน ๓) ความอุตสาหพยายามของผู้เรียน ๔) คุณภาพในการสอน ๕) โอกาสในการเรียนรู้
ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, (๒๕๔๔, หน้า ๑๐๖)	๑) จุดมุ่งหมายทางการศึกษา ๒) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ๓) การประเมินผลการเรียน

๒.๓.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน จากนักวิชาการทั้งของไทยและของต่างประเทศพบทฤษฎีแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศาสนาพุทธถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงยิ่ง เนื่องจากสมองของมนุษย์เป็นโครงสร้างที่วิจิตรที่สุดในจักรวาล มนุษย์สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้ คือ เรียนรู้ให้รู้ความจริง เรียนรู้ให้รู้ความงาม เรียนรู้ให้รู้ถึงความดีหรือความถูกต้อง เรียนรู้อย่างมีความสุขและเรียนรู้ให้บรรลุถึงความสุขได้ หลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

๑. กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) มีทักษะในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ตามแนวหลักสูตร

๒. สีลภาวนา (การพัฒนาสังคม) การปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้ เป็นที่นับหน้าถือตาของคนในสังคมรู้จักการบริหารจัดการที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมตามแนวจริยศึกษา

๓. จิตตภาวนา (การพัฒนาทางจิต) ไม่ดูถูกตนเอง ไม่ดูถูกท้องถิ่น มีสุขภาพจิตดีมีความสุขตามสมควรแก่ฐานะ ภาวนาข้อนี้เทียบได้กับสุขศึกษา ที่เน้นทั้งความสุขกายและสุขใจ

๔. ปัญญาภาวนา (การพัฒนาทางปัญญา) มีเสรีภาพทางความคิด คือ คิดตามหลักโยนิโสมนสิการสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีความรู้พอที่จะจัดการกับความทุกข์ที่เรียกว่าทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต ภาวนาข้อนี้เปรียบเทียบกับพุทธศึกษา^{๔๕}

ซึ่งโดยความเป็นจริง การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม จึงควรจัดให้เหมาะกับขั้นตอนในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนอย่างรู้แจ้ง ดังนี้

๑. ขั้นรับรู้ (Acquisition Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนโดยการลองผิดลองถูกและยังไม่มีคามชำนาญมากนัก เช่น เมื่อเริ่มการเรียนรู้การสอนของผู้สอนใหม่ๆ

๒. ขั้นคล่องตัว (Fluency Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนสิ่งที่เรียนรู้มากขึ้น ผู้เรียนจะมีความชำนาญในความรู้ที่เรียนมา เช่น การฝึกทำแบบฝึกหัดต่างๆ

๓. ขั้นคงที่ (Maintenance Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะมีความชำนาญ และความสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างคงที่เนื่องจากประสบความสำเร็จในการฝึกฝนจนคล่องตัวแล้วในขั้นที่ ๒ จึงทำให้เกิดความทรงจำระยะยาวได้ในสิ่งที่เรียนรู้ เช่น การจำคำศัพท์ การจัดรูปประโยค

๔. ขั้นนำไปใช้ (Application Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ที่มีความแม่นยำไปใช้ เช่น การลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาในสถานการณ์จริง

^{๔๕} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *กรอบความคิดในการจัดทาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๕.

๕. ขั้นปรับตัว (Adaptation Stage) ในขั้นนี้ผู้เรียนจะสามารถปรับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น การสร้างโครงงานหรือแผนงาน ด้วยความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน^{๔๖}

ทั้งสองแนวคิดได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนในฐานะการดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตรงตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดเป็นแบบแผนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

๒. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีการสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓. ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่มีความเหมาะสม และสามารถวิเคราะห์ผลได้

๔. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง การมีความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้^{๔๗}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนเป็นแนวทางที่ผู้สอนนำไปจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ใหม่ๆ และการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ ผู้สอนควรศึกษาถึงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การปฏิรูปการศึกษาและลักษณะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มองให้เห็นความสอดคล้องความสัมพันธ์กันระหว่างกัน ผู้สอนจะเข้าใจระบบการจัดการศึกษาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทำให้ผู้สอนสามารถค้นหาทฤษฎีการเรียนรู้ที่เหมาะสมมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้ทำการ

^{๔๖} Carroll, John B., **The Challenge of Communication**, (Illinois : National Textbook Company, 1974), p. 120.

^{๔๗} John B., Duncan, James K., **Teaching Description and Analysis**, (Massachusetts : Addison Wesley Publishing Company, 1970), p. 144.

สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๐ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระเทพโสภณ, (๒๕๔๕, หน้า ๓๕)	๑) กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) ๒) สีสภาวนา (การพัฒนาสังคม) ๓) จิตตภาวนา (การพัฒนาทางจิต) ๔) ปัญญาภาวนา (การพัฒนาทางปัญญา)
Carroll, John B., (1974, p. 120)	๑) ขั้นรับรู้ ๒) ขั้นคล่องตัว ๓) ขั้นคงที่ ๔) ขั้นนำไปใช้ ๕) ขั้นปรับตัว
John B., Duncan, James K., (1970, p. 144)	๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านการจัดการเรียนรู้ ๓) ด้านการวัดผล ๔) ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และพัฒนาการของหลักสูตรการเรียนรู้พระพุทธศาสนาดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๔.๑ การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จากนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาบุคคลให้เจริญก้าวหน้ามีความรู้และความสามารถในการเข้าใจปัญหาต่างๆ ในชีวิตให้ถูกต้อง และสามารถนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ขึ้นได้อย่างมีระบบและอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะด้านต่างๆ ให้เกิดมีปัญญาที่ดีเลิศ มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชาติบ้านเมือง การจัดการศึกษาที่ดี มีคุณภาพจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลังสมองของชาติหรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดขึ้นได้มากเท่าใดย่อมจะสร้างความได้เปรียบให้แก่ประเทศแต่สิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อตัวผู้เรียนคือ ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ในการเรียนรู้้น นอกจากบุคคลจะต้องเรียนรู้วิชาการต่างๆ แล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สามารถจะช่วยให้การปรับตัวหรือการดำเนินชีวิตได้ก็คือการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา เพื่อส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต แนวคิดการนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม เป็นวิธีการในการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้น โดยเห็นว่าวัดมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย^{๔๕} ซึ่งโดยความเป็นจริงพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือและสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย ดังนี้

๑. ด้านการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านการศึกษา พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนจัดการศึกษาเล่าเรียน ถึงแม้ในปัจจุบันบทบาทเหล่านี้จะลดน้อยลงไป เนื่องมาจากสาเหตุใดก็ตาม สิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ พระพุทธศาสนามีความสำคัญทางการศึกษา โดยมีบทบาทที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ ที่เป็นพื้นฐานของสภาพปัจจุบันในทางการศึกษาของพระพุทธศาสนา คือ

๑.๑ ประเพณีที่วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียนของชุมชน และพระสงฆ์เป็นครูผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน

๑.๒ ประเพณีบวชเรียน นั่นคือการบวชเพื่อที่จะเรียนหนังสือ ซึ่งอาจจะเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งศิลปวิทยาการ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าต่างๆ เช่น มีคัมภีร์โบราณ มีศิลาจารึก มีจารึกถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งด้านการแพทย์แผนโบราณ ด้านยาสมุนไพร ด้านภาษา ด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ด้านศิลปะ เป็นต้น

๒. ด้านสังคม พระพุทธศาสนามุ่งเน้นความสำคัญในเรื่องการสร้างสันติสุขภายในของแต่ละคน และเมื่อแต่ละคนมีความสุขแล้วก็จะส่งผลต่อสังคมด้วย จะเห็นได้จากหลักพุทธธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม เช่น ทาน ธรรมที่คุ้มครองโลก สังคหวัตถุ เป็นต้น นอกจากหลักพุทธธรรมแล้ววัดยังเป็นศูนย์กลางในด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นแหล่งสังคมสงเคราะห์ เช่น เป็นศูนย์ฝึกวิชาชีพของชุมชน ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเล็ก ศูนย์สงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายแรง ต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนพระก็จะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจและผู้นำทางสังคม เช่น ผู้นำในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้นำในการ

^{๔๕}นิคม แยมย้อยและคณะ, “แรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา”, วารสารวิทยบริการ, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๓๒.

อนุรักษทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้นำทางการอบรมจิตใจของคนในสังคมให้ดีขึ้น เป็นต้น

๓. ด้านศิลปกรรม พุทธสถานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการก่อสร้างขึ้นมาด้วยจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน จึงก่อให้เกิดความปราณีต งดงาม แสดงถึงความเป็นศิลปะอย่างสูงส่งและแสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัย การก่อสร้างพุทธสถานเหล่านั้นนอกจากจะทูลเกล้าถวายกำลังใจและกำลังใจทรัพย์แล้ว ยังทูลเกล้าถวายที่พึ่งทางใจแก่พระมหากษัตริย์และพสกนิกรในพระพุทธศาสนาด้วย เป็นการทำบุญกุศลและเป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุและศาสนิกชนเป็นสถานที่สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรและเพื่อเชิดชูความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ทั้งในการวิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม เป็นต้น^{๔๙}

ทั้งสองความหมายได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในฐานะการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ และอยู่เคียงคู่กับชาติไทยมาโดยตลอด ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทย พอสรุปได้ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่ดีงามในทุกๆ ด้าน มีความเป็นมิตรกับทุกคน เป็นต้น

๒. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ

๓. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้เกิดความรักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้น จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

๔. พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่างๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน

๕. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือ และสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของ

^{๔๙} SayyanKietsaksy, ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/site/phrasayyankietsaksy> [๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘].

วิถีชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านศิลปกรรม

๖. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ชีวแพทยกรรมผสมผสานอยู่ในแนวความคิด จิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิตโดยตลอดเวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเปกกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปรในด้านเหตุอื่นๆ จนผิดเพี้ยนไปจากเดิมก็มาก

๗. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การที่พระพุทธศาสนาอยู่กับคนไทยมาช้านาน จึงก่อให้เกิดการซึมซาบเอาหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ก่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ไม่เหมือนกับชาติอื่นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เด่นได้แก่ รักความเป็นอิสระและความมีน้ำใจไมตรี

๘. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกของชาติ หลักฐานทางคัมภีร์และศาสนาวัตถุ ซึ่งนักประวัติศาสตร์โบราณคดีเชื่อว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อน พ.ศ. ๕๐๐ แต่ศรัทธาความเชื่อของปวงชนก็เป็นไปตามยุคสมัย พระพุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองและเสื่อมลงตามกาลสมัยด้วย จนกระทั่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้สถาปนากรุงสุโขทัยและรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ครั้นราว พ.ศ. ๑๘๓๖ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชไปกรุงสุโขทัยและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมั่นคงยืนนานมาในปัจจุบันนี้

๙. พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม คนชาติหนึ่งๆ มีหน้าที่ต้องพัฒนาประเทศชาติของตนเองแล้ว ก็พึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และส่งเสริมอารยธรรมโลกด้วย คนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มาชนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลายาวนาน จึงได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมอารยธรรมของโลกด้วย แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก ส่วนร่วมที่ว่านี้ก็คือ ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจนมีแบบแผนเป็นของตนเอง อย่างที่เรียกว่ามีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเด่นชัด ศิลปวัฒนธรรมไทยเหล่านี้มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

๑๐. พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานอารยธรรมที่สำคัญของโลกดังได้กล่าวมาแล้ว พระพุทธศาสนายังช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชาวโลกได้ หากศึกษาในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาทั้งการสร้างสรรคอารยธรรมและสันติภาพแก่มวลมนุษย์ นั่นคือพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในประเทศอินเดียหรือชมพูทวีป พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอินเดีย กล่าวคือสังคมอินเดียเคยนับถือพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ผู้สร้างผู้บันดาลทุกสิ่ง มีการบูชาอัญเชิญเทพเจ้า แล้วก็มีกำหนดมนุษย์เป็นวรรณะต่างๆ โดยกำเนิด เป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นศูทร แล้วก็ถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้า

กับพระพรหม เป็นผู้รู้ความต้องการของพระองค์ เป็นผู้รับเอาคำสอนมารักษา มีการผูกขาดการศึกษาให้อยู่ในวรรณะสูง คนวรรณะต่ำเรียนไม่ได้ เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเหล่านี้อย่างมากมาย เช่น เรื่อง วรรณะ ๔ พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับ แต่ให้ถือหลักว่า คนมิใช่จะประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะชาติกำเนิด แต่จะประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะการกระทำแล้วก็ไม่ให้มัวหวังผลจากการอ้อนวอนบุญชัณญ์ สอนให้เปลี่ยนการบุญชัณญ์หรือเลิกการบุญชัณญ์ให้หันมาหวังผลจากการกระทำ นี่คือการประกาศอิสรภาพของมนุษย์^{๕๐}

สรุปได้ว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาก็คือการเรียนรู้สิ่งที่คนที่อยู่ในสังคมไทยควรจะต้องรู้ เป็นความรับผิดชอบของการศึกษาที่จะต้องจัดให้คนไทยได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ถ้าคนไทยไม่รู้จักพระพุทธศาสนาทั้งในด้านเนื้อหาและสถาบันก็คงต้องถือว่าเป็นความบกพร่องของการศึกษาของชาติ พระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญอยู่ในกระบวนการสืบทอดต่อเนื่องของสังคมไทย ไม่ว่าโดยฐานะที่เป็นสถาบันสังคมเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นมรดกและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นระบบจริยธรรมที่สังคมไทยได้ยอมรับนับถือปฏิบัติเป็นมาตรฐาน การศึกษาจะต้องจัดดำเนินการให้คนไทยได้ศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในแง่ที่เป็นองค์ความรู้และในแง่ที่เป็นเครื่องมือพัฒนาชีวิต

จากแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๑ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๑ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
นิคม แยมย์ย้อย และคณะ, (๒๕๕๗, หน้า ๓๒)	๑) เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาบุคคล ๒) นำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในการแก้ปัญหา ๓) นำสิ่งที่เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ๔) เพื่อส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต
SayyanKietsaksy, (๒๕๕๘, [ออนไลน์].	๑) การเรียนรู้ด้านการศึกษา ๒) การเรียนรู้ด้านสังคม ๓) การเรียนรู้ด้านศิลปกรรม

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๙-๑๐.

ตารางที่ ๒.๑๑ (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๓, หน้า ๙-๑๐)	๑) เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย ๒) เป็นหลักในการปกครองประเทศ ๓) เป็นศูนย์รวมจิตใจ ๔) เป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ๕) เป็นสถาบันหลักของสังคมไทย ๖) เป็นรากฐานของวัฒนธรรม ๗) เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ๘) เป็นมรดกของชาติ ๙) ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม ๑๐) ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก

๒.๔.๒ พัฒนาการของหลักสูตรการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จากนักวิชาการพบความหมายแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กระทรวงธรรมการได้กำหนดให้มีวิชาจริยศึกษาเป็นครั้งแรกในหลักสูตรทุกชั้นเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๕ โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกเพื่อกล่อมเกลานิธิยใจของกุลบุตรกุลธิดาในสมัยนั้น และได้ถือเป็นนโยบายให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับวิชานี้มาตลอด จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิชาจริยศึกษาก็มีส่วนต้องปรับปรุงตามไปด้วย โดยขยายออกไปเป็นหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เนื้อหาของวิชาศาสนาและจริยธรรมจะมีลักษณะเป็นจริยธรรมสากลมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประชาชน อย่างไรก็ตามการปรับปรุงหลักสูตรในห้วงเวลาต่อมาก็หันกลับมาให้ความสำคัญโดยเพิ่มเนื้อหาสาระของศาสนาและจริยธรรมนี้ขึ้นอีก เนื่องจากเยาวชนมีปัญหาด้านศีลธรรมมากขึ้น

การประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาปลายพุทธศักราช ๒๕๒๔ วิชาศีลธรรมถูกบูรณาการอยู่ในวิชาบังคับและวิชาเลือก ต่อมาได้ประกาศเพิ่มเติมเนื้อหาในหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยประกาศใช้ในปีการศึกษา ๒๕๒๗ ได้ประกาศเพิ่มเติมรายวิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นชอบให้กรมวิชาการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับ และมีคำสั่งให้โรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ ให้ใช้เป็นการนำร่องก่อนในปีการศึกษา ๒๕๓๓ นั้น หลังจากที่หลักสูตรได้นำไปใช้ชั่วระยะหนึ่งแล้ว ได้มีคำถาม ข้อเสนอแนะจากองค์กร บุคลากรที่หวังดีต่อพระพุทธศาสนาว่า การปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ได้ตัดทอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ลดน้อยลงไปทั้งคาบวิชาและเนื้อหา กรมวิชาการจึงขอความเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการดังนี้

๑. ระดับประถมศึกษา

เพิ่มเนื้อหาสาระและเวลาเรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยดังนี้

๑.๑ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สปข.) ปรับหน่วยย่อยที่ ๓ ของหน่วยที่ ๔ จากศาสนาในประเทศไทยเป็น พระพุทธศาสนากำหนดให้เรียน ๖๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้น

๑.๒ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (สสน.) ให้เปลี่ยนคำว่าจริยศึกษาเป็นพระพุทธศาสนา (ภาคศีลธรรม) และกำหนดให้เรียน ๑๘๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้น

๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เพิ่มวิชา พระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีกลุ่มวิชาสังคมศึกษา กำหนดให้เรียน ๒ คาบต่อสัปดาห์/ภาคเรียน ได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ รวม ๘๐ คาบ/ปี ทั้งยังกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน

๓. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เพิ่มคาบเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็น ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน และปรับปรุงเนื้อหาพระพุทธศาสนาใหม่ให้สอดคล้องกับคาบเวลาที่เพิ่มขึ้น และยังคงกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีหนังสือคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่วก ๑๑๖/๒๕๔๔ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้กำหนดจุดจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย ได้กำหนดจุดหมายข้อ ๑ ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานความรู้ เป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรได้กำหนดให้มีมาตรฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ๑๒ ปี หรือมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกรมวิชาการได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๕ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนาศีลธรรม จริยธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

นั้น สถานศึกษาควรจัดให้ผู้เรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อเน้นความเป็นคนดี มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ แล้ว จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการ ได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า ๑๐ ปีมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์จึงทำให้มีการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ (ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๓)^{๕๑}

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

๑. ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมและหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

๑. ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

^{๕๑}วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, “ความเป็นมาของหลักสูตรแกนกลางวิชาพระพุทธศาสนา”, เอกสารประกอบการสอน, (เชียงราย : วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, ม.ม.ป) (อัคราณา).

๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

๒. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข^{๕๒}

สรุปได้ว่า วิชาพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายเพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมโดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนั้นวิชาพระพุทธศาสนาจึงเป็นกรอบ หรือแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาอารมณ์และศีลธรรมสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่าง มั่นคง

จากแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตรการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ที่นักวิชาการต่างๆ ได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระ สอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัด กาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๒ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๒ แสดงการสังเคราะห์แนวคิดหลักเกี่ยวกับพัฒนาการของหลักสูตร

นักวิชาการ/นักวิจัย	แนวคิดหลัก
วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, (ม.ม.ป) (อัคราณา).	๑) พ.ศ. ๒๔๔๕ มีวิชาจริยธรรม เป็นครั้งแรก
	๒) พ.ศ. ๒๔๗๕ วิชาศาสนาและจริยธรรม
	๓) พ.ศ. ๒๕๓๓ พระพุทธศาสนา
	๔) พ.ศ. ๒๕๔๔ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, (ม.ม.ป) (อัคราณา).	๑) ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม
	๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

^{๕๒} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.minprasatwitaya.ac.th> [๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๘].

๒.๕ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน

๒.๕.๑ ข้อมูลเชิงประจักษ์ของโรงเรียนเทพมงคลรังษี

๑. ความเป็นมาโรงเรียนเทพมงคลรังษี

โรงเรียนเทพมงคลรังษีกำเนิดขึ้นด้วยริเริ่มของพระเดชพระคุณ พระเทพมงคลรังษี (ดี พุทธโชติ) อดีตเจ้าอาวาสวัดเทวสังฆาราม และอดีตเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี โดยพระคุณท่านได้เห็นความยากลำบากและความเดือดร้อนของผู้ปกครองเมื่อเด็กจบชั้นประถมศึกษาแล้ว เพราะโรงเรียนประจำจังหวัดอยู่ไกลจากใจกลางชุมชน ทั้งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีอยู่ก็รับเด็กเข้าเรียนได้ไม่หมดพระคุณท่านจึงได้คิดจะให้มีโรงเรียนมัธยมศึกษาในวัดเทวสังฆารามขึ้น จึงได้ดำเนินการในขั้นแรกโดยจัดหาที่ดินที่ติดกับวัด เพื่อเป็นที่ตั้งโรงเรียน และเนื่องจากโรงเรียนการช่างกาญจนบุรีที่ตั้งอยู่ในวัด มีโครงการจะย้ายออกไปตั้งในสถานที่ใหม่ ดังนั้นจึงได้ที่ดินรวมทั้งอาคารต่างๆ เป็นที่ตั้งของโรงเรียนมัธยมศึกษาสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จังหวัดกาญจนบุรี จึงได้ประกาศตั้งโรงเรียนขึ้นเมื่อ วันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ชื่อ โรงเรียนเทพมงคลรังษี ที่ใช้ชื่อนี้ก็เพื่อเทิดทูนเกียรติที่พระคุณท่านที่ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นเทพ

ในระยะแรกเปิด มีจำนวนนักเรียน ๑๑๑ คน อาศัยเรียนกันที่ตึกกรวิเทวณันท์ ซึ่งเป็นอาคารเรียนพระปริยัติธรรมและสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดเทวสังฆาราม ต่อมามีนักเรียนเพิ่มขึ้นตามลำดับ ได้เริ่มเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในปีการศึกษา ๒๕๒๔ โดยโรงเรียนเทพมงคลรังษีเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบสหศึกษาและเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ตั้งอยู่ที่ ถนนเจ้าขุนเณร ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีโรงเรียนเทพมงคลรังษี เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายปัจจุบันมี นายอังคาร เจริญผลเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

วิสัยทัศน์

ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ อยู่อย่างพอเพียง เคียงคู่ประชาคมอาเซียน

อัตลักษณ์

ลูกหลวงปู่ดี มีคุณธรรมนำใจ ยิ้มง่าย ไหว้งาม

เอกลักษณ์

กิจกรรมเป็นเลิศ งามเพริศนาฏศิลป์ ลือท้าวถิ่นดนตรีไทย

โรงเรียนเทพมงคลรังษี มีโครงสร้างการบริหารงาน ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงโครงสร้างการบริหารโรงเรียนเทพมงคลรังษี

๒. จำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเทพมงคลรังษี

โรงเรียนเทพมงคลรังษี มีจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายดังนี้

๑. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ นักเรียนชาย ๘๑ นักเรียนหญิง ๗๔ รวม ๑๕๕ คน
๒. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ นักเรียนชาย ๑๑๒ นักเรียนหญิง ๑๑๕ รวม ๒๒๗ คน
๓. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ นักเรียนชาย ๑๓๖ นักเรียนหญิง ๑๒๒ รวม ๒๕๘ คน

รวม ๖๔๐ คน

๒.๕.๒ ข้อมูลพื้นฐานเพื่อประกอบการวิจัย

๑. พันธกิจของโรงเรียน

พัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึง โดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ มีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชาติ รักและเทิดทูนสถาบันกษัตริย์ ในการดำรงไว้ซึ่งเอกราชตลอดมา มีทักษะชีวิต น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ นำร่องสู่ประชาคมอาเซียน มีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพระดับสากล

๒. นโยบายโรงเรียน

๑. โรงเรียนสามารถบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. ผู้เรียนทุกคนมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชาติ รักและเทิดทูนสถาบันกษัตริย์ ในการดำรงไว้ซึ่งเอกราชตลอดมา

๓. ผู้เรียนทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม และรักความเป็นไทย

๔. ครูทุกคนจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๕. ครูทุกคนนำสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

- ๖. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- ๗. ผู้เรียนน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตในระดับดี
- ๘. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาคมอาเซียน สามารถนำไปขยายผลสู่ครอบครัวและชุมชนในระดับดี
- ๙. โรงเรียนสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ในระดับดี

๓. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนเทพมงคลรังษี

การดำเนินงานตามระบบช่วยเหลือนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การรู้จักนักเรียนรายบุคคล

สรุปการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน และจากระเบียบสะสม

ขั้นที่ ๒ การคัดกรองนักเรียน

สรุปแบบคัดกรองนักเรียนทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ ๓ การส่งเสริมพัฒนา

สรุปผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักเรียน ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ

ผลการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักเรียน ตามความสนใจและความสามารถ
ตารางการวางแผนการจัดการกิจกรรมโฮมรูมประจำวิชา

ขั้นที่ ๔ การป้องกันและการแก้ไขปัญหา

สรุปผลการป้องกันและการแก้ไขปัญหา

ขั้นที่ ๕ การส่งต่อภายในและภายนอก

สรุปการส่งต่อภายในและภายนอก^{๕๓}

^{๕๓}โรงเรียนเทพมงคลรังษี, ข้อมูลโรงเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www2.thepmk.ac.th> [๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๘].

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเทพมงคลรังษี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้สืบค้นจากงานวิจัยที่มีผู้จัดทำไว้แล้ว มีรายละเอียดดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ได้ศึกษาในประเด็นเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการศึกษาความคิดเห็นในแง่ต่างๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทมาเป็นข้อมูลในการทำงานวิจัย ประกอบด้วย

พระจันทิ จิตตสวโร (คอน) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($X = ๔.๐๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีโรงเรียนที่ศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๕๔}

พระครูใบฎีกาเมธี จนฺทโชโต (อยู่คุ้มญาติ) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโดยภาพรวมพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการเป็นแบบอย่าง ด้านการติดตามผล และด้านการอบรมสั่งสอน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ผล

^{๕๔}พระจันทิ จิตตสวโร (คอน), “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๔-๑๖๖.

การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของ พระสงฆ์กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ประถมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ บทบาทของพระสงฆ์กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ประถมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครอง สรุปได้ดังนี้ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการอบรมสั่งสอน ด้านการเป็นแบบอย่าง และด้านการติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำแนกตามอาชีพโดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕^{๕๕}

พระครูปลัดวิสุทธิ์ นริสโร (ชาวเกตุ) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่ : การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนจำนวน ๑๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๗ มีเพศหญิง จำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๑ มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘ มีวุฒิการศึกษาสูงสุดสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๗ มีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ที่ ๖-๑๐ ปี จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕ และมีตำแหน่งปัจจุบันเป็นครู จำนวน ๑๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๔ ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในเขตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ ด้านสาระการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรเน้นคุณธรรมจริยธรรม

^{๕๕}พระครูใบฎีกาเมธี จันทโชโต (อยู่คุ้มญาติ), “บทบาทของพระสงฆ์กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๒-๘๔.

การปฏิบัติตนให้เป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่, เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู, เป็นประชาชนที่ดีในสังคม และเป็นพุทธมามกะที่ดีในพระพุทธศาสนา, ให้พระสงฆ์สอนเนื้อหาและสาระเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนาให้นักเรียน ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและการรับรู้ของนักเรียนเพื่อไม่ให้นักเรียนเครียดและรู้สึกกดดันกับการเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรมีการสอนธรรมะในโรงเรียนประจำทุกสัปดาห์เพื่อขัดเกลาจิตใจเด็ก ให้เขาโตขึ้น เป็นประชาชนที่ดีในสังคมไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองหรือผู้อื่น ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาควรใช้คอมพิวเตอร์ประกอบการเรียนการสอนและใช้เหตุการณ์และสถานการณ์จริงให้เด็กเข้าถึงอย่างแท้จริงเพราะเด็กมีความแตกต่างเรียนรู้ไม่เท่ากันเหมือนกับบัว ๔ เหล่า ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการออกข้อสอบให้กับนักเรียน เพราะพระสงฆ์จะมีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนามากกว่าครู^{๕๖}

พระครูปทุมศีลาภรณ์ (สำเภาแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒ พบว่า โดยภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเป็นผู้เตือนสติ และด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกต่อสังคม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒ จำแนกตามเพศ และสถานศึกษาสรุปได้ดังนี้ จำแนกตามเพศ โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำแนกตามสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๕๗}

^{๕๖} พระครูปลัดวิสุทธิ์ นริสสุโร (ชาวเกตุ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่ : การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๙-๑๐๓.

^{๕๗} พระครูปทุมศีลาภรณ์ (สำเภาแก้ว), “ทัศนคติของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๗๓-๗๗.

สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึกโดยการนำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงเด็กและเยาวชนด้วยวิธีต่างๆ นำหลักธรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ พร้อมทั้งปฏิบัติทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เพื่อจะได้นำเอาหลักธรรมต่างๆ มาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสงบสุข

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีผู้ได้ศึกษาในประเด็นเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการศึกษาความคิดเห็นในแง่ต่างๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมาเป็นข้อมูลในการทำงานวิจัย ประกอบด้วย

พระสำเร็จ สิริธมฺโม (ดวงบุปผา) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์โดยภาพรวมมากทุกด้าน พิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านคือ ด้านเนื้อหาการเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียน ด้านกระบวนการเรียนและด้านสื่อการเรียน

ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ จำแนกตามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ สองด้านคือ ด้านอายุและเพศ ส่วนการเปรียบเทียบระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๕๘}

พระมหาวิศักดิ์ ปญญาสาโร (เกตเสนา) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก

^{๕๘} พระสำเร็จ สิริธมฺโม (ดวงบุปผา), การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๒, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๑-๙๔.

๒. การเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานนักเรียน ในเรื่องเพศ อายุและชั้นเรียนของนักเรียนซึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมแตกต่างกัน

๓. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๓.๑ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ครูควรมีความยืดหยุ่นเรื่องหลักสูตร

๓.๒ ด้านกระบวนการเรียนการสอน ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน

๓.๓ ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอน ครูควรเพิ่มสื่อการเรียนการสอนให้มากและทันสมัย

๓.๔ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน ครูควรมีการจัดกิจกรรมประกอบการเรียน น่าสนใจและทันสมัยมากขึ้น

๓.๕ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ครูควรนำผลการเรียนของนักเรียนมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น^{๕๔}

พระมหามงคล อภิมงคล (ปราบชมพู) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการเรียนการสอน

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญระดับ ๐.๐๕ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร พบว่า จัดหางบประมาณในการบริหารจัดการหลักสูตรให้เพียงพอจัดหาผู้สอนให้เหมาะสมตรงกับรายวิชาที่สอนจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการ มีวางแผนจัดกิจกรรมเพิ่มทักษะและส่งเสริมการเรียนรู้ให้หลากหลาย จัดหาผู้เชี่ยวชาญใน

^{๕๔}พระมหาทวีศักดิ์ ปญญาสาโร (เกตเสนา), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๒-๑๑๗.

การผลิตสื่อการเรียนการสอน จัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ควบคุมการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ และจัดหาผู้รับผิดชอบเรื่องการวัดและประเมินผล^{๖๐}

พระแสงสุริ ธีรภทโท (ทองมาก) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ด้านเทคนิคการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกันจำแนกตามเพศ อายุ และขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จำแนกกำลังศึกษาในระดับชั้นเรียน โดยภาพรวม พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๖๑}

พระพิชิต วิชิตวโส (เขว้าชาญ) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านเนื้อหาเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๔๖ รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ ด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๐ ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๙ ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖ และด้านกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า

^{๖๐}พระมหามงคล อภิมงคล (ปราบชมพู), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๕-๑๐๒.

^{๖๑}พระแสงสุริ ธีรภทโท (ทองมาก), “การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๐-๗๒.

ความคิดเห็น ของครูและนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓. ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ควรพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาสู่กระบวนการปฏิบัติ และ ควรนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละชั้นเรียน ควรพัฒนาการเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และควรให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ได้ถูกต้อง^{๒๒}

สรุปได้ว่า วิชาพระพุทธศาสนา จัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ และมีทักษะคุณธรรมตลอดจนมีค่านิยมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมมีผู้ได้ศึกษาในประเด็นเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการศึกษาความคิดเห็นในแง่ต่างๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำงานวิจัยเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมมาเป็นข้อมูลในการทำงานวิจัย ประกอบด้วย

พระมหาประยอม กลยาโณ (ลัมไมล์) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิง จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าโดยภาพรวม นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม มีความพึงพอใจต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อยู่ในระดับมากเรียงจากมากไปหาน้อยคือ ด้านคุณลักษณะของครู ด้านสื่อการสอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา และด้านวิธีการสอน

๒. เปรียบเทียบสมมติฐานความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ อายุ และชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจไม่

^{๒๒} พระพิชิต วิจิตวโส (เชาว์ชาญ), “การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอยะนิงครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๘๖-๘๘.

แตกต่างกัน และจากผลการวิเคราะห์ตัวแปรรายด้านพบว่าด้านคุณลักษณะทั่วไปของครูและด้านการวัดผลประเมินผล นักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ยกเว้นด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา ด้านวิธีการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

๓. ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ใน ๖ ด้าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเหมือนกัน ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นผลลัพธ์ที่ดีและน่าพอใจเป็นอย่างยิ่ง^{๖๓}

พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสสุภาโร) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอน และด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่านักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนปาโมกข์วิทยาภูมิ จังหวัดอ่างทอง

๓.๑ ด้านเนื้อหาสาระของวิชาพระพุทธศาสนา ปัญหาได้แก่ บรรยายภาคในการสอนไม่ดี และเนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนและเพิ่มเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวิชามากขึ้นด้วย

^{๖๓} พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไ้มล์), “การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๙-๑๑๑.

๓.๒ ด้านเทคนิควิธีการใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมปัญหาได้แก่ จอภาพเล็กไป สื่อเก่ามาก อุปกรณ์การสอนเก่า ไม่มีกิจกรรมให้ทำเลย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเปลี่ยนจอภาพให้ใหญ่ขึ้น ควรหาสื่อและอุปกรณ์การสอนใหม่ ๆ และจัดกลุ่มให้ทำกิจกรรมมากขึ้น

๓.๓ ด้านบุคลิกภาพของพระสอนศีลธรรมปัญหาได้แก่ พระสอนศีลธรรมบรรยายคำพูด ตรงเกินไป ไม่ค่อยระมัดระวังคำพูด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมควรบรรยายธรรมให้สุภาพ เรียบร้อยและเหมาะสมกับเด็ก มีความสำรวมกาย วาจา ใจมากขึ้นและควรสอนให้มีความสุขสนุกสนานมากขึ้น^{๖๔}

พระครูรัตนภักตรคุณ (สุรพล อติภโท) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมครูเป็นเพศหญิงและอยู่ในสังกัดโรงเรียนจุฬารณราชวิทยาลัยมากที่สุด สำหรับนักเรียนเป็นเพศหญิงและอยู่ในสังกัดโรงเรียนจุฬารณราชวิทยาลัยวิทยาลัยมากที่สุด

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ด้านการเตรียมการสอนด้านการดำเนินการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีคือ ความอิสระในการปฏิบัติงานนั้นถูกจำกัดเวลามากเกินไป ส่วนนโยบายและการบริหารนั้น ผู้บริหารการศึกษาขาดการสนับสนุน ด้านการยอมรับนับถือ จึงไม่มีการยอมรับอย่างแท้จริงและขาดการประสานงานระหว่างผู้บริหาร คณะอาจารย์ และนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ครูและพระสงฆ์ขาดการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน การผลิตสื่อ ซึ่งพระสอน

^{๖๔}พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสกาโร), “ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๙๘-๑๐๑.

ศีลธรรมมีความตั้งใจอย่างมากแต่นักเรียนไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ขาดการวางแผนการเรียนการสอน การจัดตารางเรียนและการประเมินผล^{๖๕}

พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการใช้สื่อการสอน รองลงมาคือ ด้านหลักสูตรและด้านการวัดผลและประเมินผลตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการจัดการเรียนการสอน

๒. การเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษาและพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา ๕ พรรษาขึ้นไป มีปัญหาการปฏิบัติงานแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรีและพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกปริญญาตรีขึ้นไป ปัญหาการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พระสอนศีลธรรมที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นพระสังฆาธิการและพระสอนศีลธรรมที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นพระลูกวัดมีปัญหาการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน^{๖๖}

พระครูนิวาสิตพวิมล (สวัสดี ปิยวณโณ) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๗ ด้านคือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านจัดการเรียนการสอน ด้านจัดการสื่อทางการเรียนการสอน ด้านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย รวมทั้งในรายด้านแต่ละด้าน ก็อยู่ในระดับน้อย ส่วนการทดสอบสมมุติฐานทั้ง ๓ ข้อ ก็เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

^{๖๕} พระครูรัตนภักทรคุณ (สุรพล อติภทฺโท), “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๐-๑๒๓.

^{๖๖} พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ), “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), ๑๒๐-๑๒๘.

ควรให้มีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อต่อยอดการปฏิบัติงาน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนและการวัดผลโดยใช้แบบสอบถามเทคนิคเคลฟาย^{๖๗}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านเทคนิคการสอน ขาดประสบการณ์สอน ขาดงบประมาณในการสนับสนุนด้านอุปกรณ์สื่อการสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขาดความเข้าใจในการที่จะดึงดูดนักเรียนให้มีความสนใจในการเรียนการสอน จึงทำให้การเรียนการสอนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมที่นักวิจัยได้แสดงทัศนะเอาไว้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลักเพื่อประกอบการศึกษา บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถ สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๓ ดังต่อไปนี้

^{๖๗} พระครูนิวาสิตพินธุโสภณ (สวัสดี ปิยวณฺโณ), “ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน: ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๘๑-๘๔.

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุปการสังเคราะห์การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑.	บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	พระจันทิ จิตตสวโร (คอน), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้
๒.	บทบาทของพระสงฆ์กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๑	พระครูใบฎีกาเมธี จนทโชโต (อยู่คุ้มญาติ), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ตามความคิดเห็นโดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ผลเปรียบเทียบจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
๓.	บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธ ศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่ : การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒	พระครูปลัดวิสุทธิ์ นริสโร (ขาวเกตุ), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนมีเพศหญิงอายุ ๕๑-๖๐ ปีวุฒิการศึกษาสูงสุดสามัญระดับปริญญาตรีมีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ที่ ๖-๑๐ ปี ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๔.	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๒๒	พระสำเร็จ สิริธมโม (ดวงบุปผา), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๗	ปริมาณ	นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยรวมและรายด้านมากทุกด้านผลเปรียบเทียบระดับชั้นเรียนพบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกัน
๕.	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี จังหวัดนนทบุรี	พระมหาทวีศักดิ์ ปณฺธสาโร (เกตุเสนา),(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ
๖.	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร	พระมหามงคล อภิมงคล (ปราบชมพู), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบที่แตกต่างกันได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนและด้านการใช้สื่อการสอน

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๗.	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พระแสงสุริ อธิภทฺโท (ทองมาก), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน การวิเคราะห์โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามปัจจัยด้านกำลังศึกษาในระดับชั้นเรียนพบว่าแตกต่างกัน
๘.	การบริหารการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	พระพิชิต วิชิตวโร (เชาว์ชาญ), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็นของครูและนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน
๙.	ทัศนะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต ๒	พระครููปทุมศีลาภรณ์ (สำเภาแก้ว), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ทัศนะของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายนด้านอยู่ในระดับมาก ๔ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน ผลเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ และสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๐.	การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือ เมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา	พระมหาประยอม กลยาโณ (ลุ่มไธม์), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอน ศีลธรรมโดยภาพรวมด้านคุณลักษณะของครู มากที่สุดจำแนกตามเพศ อายุ และชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน
๑๑.	ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่ พระพุทธรูปศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนปทุมธานีวิทยาคม จังหวัดอ่างทอง	พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ (ทรงพล อัสภาโร), (มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ความพึงพอใจของนักเรียนในการเผยแพร่ พระพุทธรูปศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผล การเปรียบเทียบ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมี ความพึงพอใจแตกต่างกัน
๑๒.	ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาท ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัด ปทุมธานี	พระครูรัตนภักทรคุณ (สุรพล อติภทโท), (มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๔	ปริมาณ	ความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามโดยภาพรวม ครูและนักเรียนเป็นเพศหญิงและอยู่ในสังกัด โรงเรียนจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมากที่สุด ปัญหา คือขาดความร่วมมือเท่าที่ควร สื่อการเรียนการสอน ไม่เพียงพอ

ตารางที่ ๒.๑๓ (ต่อ)

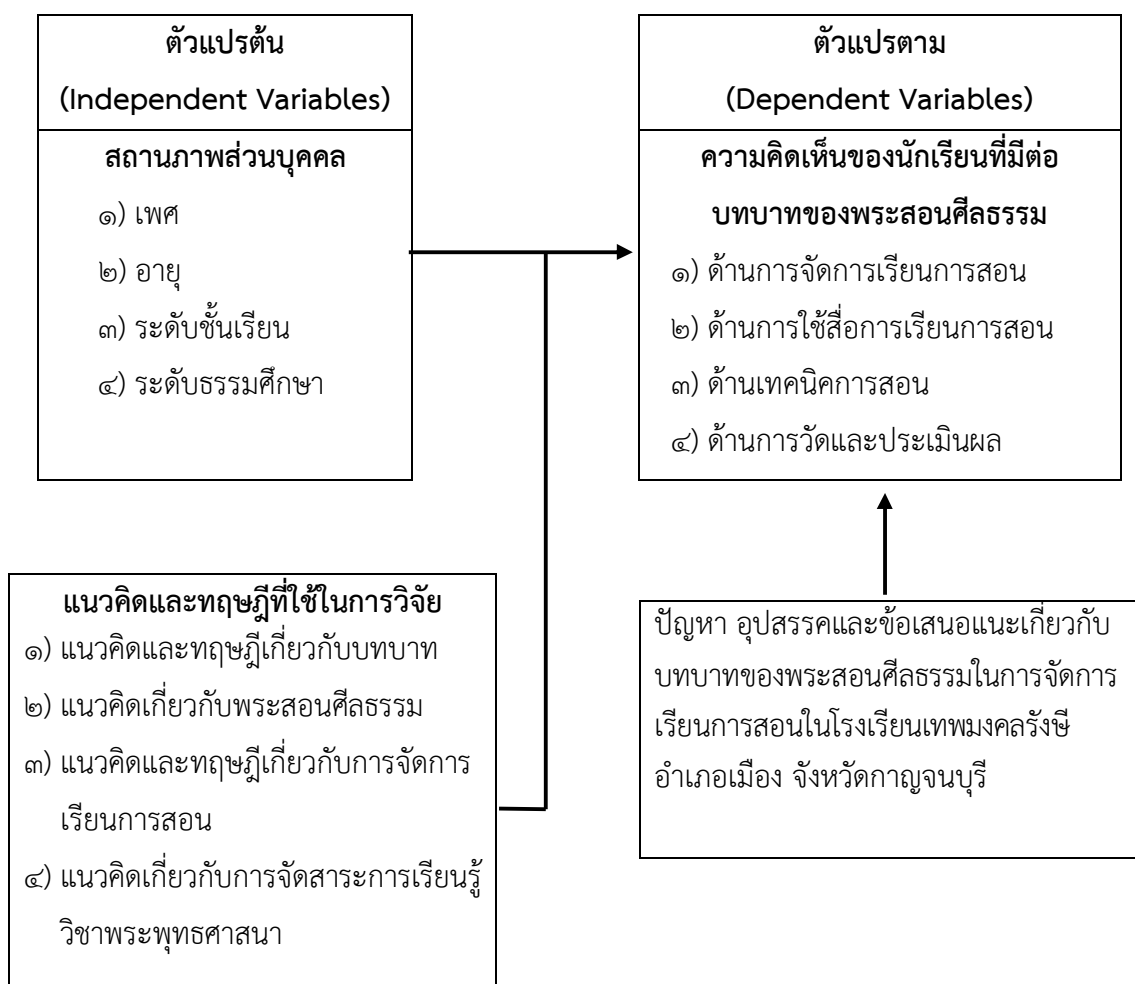
ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง/หน่วยงาน	พ.ศ.	ประเภท งานวิจัย	ผลการวิจัย
๑๓.	การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ	พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ), (มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)	๒๕๕๒	ปริมาณ	ปัญหาการปฏิบัติงานโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ผลเปรียบเทียบ พระสอน ศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษาและมี พรรษา ๕ พรรษาขึ้นไป มีปัญหาการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน
๑๔.	ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่ มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน : ศึกษากรณีครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์	พระครูนิวาสิตพินธุโสภณ (สวัสด์ ปิยวณโณ), (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย)	๒๕๕๖	ปริมาณ	ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน ใน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย ส่วนการ ทดสอบสมมุติฐานทั้ง ๓ ข้อ ก็เป็นไปตาม สมมุติฐานที่ตั้งไว้

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเทพมงคลรังษี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย คือ

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับชั้นเรียน ระดับธรรมศึกษา

ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเทพมงคลรังษี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ๓. ด้านเทคนิคการสอน ๔. ด้านการวัดและประเมินผล

แผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย